

Činnost mimořádných lidových soudů v období let 1945–1948

Abstrakt

Cílem mé disertační práce bylo zhodnocení činnosti mimořádných lidových soudů v období let 1945–1948, které byly zřízeny na základě dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, který se nazýval také velký retribuční dekret. Zvláštní důraz byl kladen na zkoumání matérie procesních práv obžalovaných v rámci řízení před těmito soudy.

Práce ve své první, spíše teoretické části, popisně identifikuje a podrobuje rozboru procesní práva pachatelů, která byla spojena s řízeními před retribučními soudy. Sám velký retribuční dekret odkazoval na použití tehdy platného trestního řádu, kterým byl zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád). Bylo tak nutno zkoumat, která další procesní práva, mimo ta uvedená přímo v textu dekretu, se v řízení uplatňovala.

Za tímto účelem byly využity mimo zákonných norem i prováděcí předpisy, a to nejen na úrovni vyhlášek, ale byly vytěženy i směrnice, pokyny či výkladová stanoviska, která podrobněji rozváděla poměrně strohá ustanovení dekretu, a zároveň reagovala na aktuální výkladové problémy dané doby.

Následně je v druhé části popisován podrobný průběh retribučních případů projednávaných před mimořádnými lidovými soudy, zejména pak ve vztahu ke skutečnosti, zda procesní práva byla v praxi reálně aplikována a dodržována, nebo byla jen prázdnou proklamací.

Ačkoliv byli souzeni váleční zločinci a domácí kolaboranti, kteří se zásadním způsobem provinili na českém národu, pak se jim v obecné rovině dostalo šetření jejich procesních práv. Obžalovaní měli vždy svého obhájce; pokud si ho nezvolili, byl jim předsedou senátu přidělen z úřední povinnosti. Pachatelé se dále mohli dle svého uvážení k věci vyjádřit a navrhnout důkazy k prokázání své nevině. Soud pak v mnohých případech vyslyšel řadu svědků na podporu obhajoby či nechal zpracovávat znalecké posudky z oboru psychiatrie, když obžalovaní namítali svou nepřičetnost.

K naplnění cílů práce byly využity také archivní prameny, zejména ze Státního oblastního archivu Praha, Fondu MLS Praha, kde jsou uloženy spisy konkrétních případů projednávaných před MLS. Dané archivní prameny jsou cenné v tom směru, že obsahují

podrobný a konkrétní popis projednávané věci, kdy až na základě studia jednotlivých spisů lze vyslovit závěr, jakým způsobem byla vlastně procesní práva dodržována.

Posledním cílem bylo zjistit, zda případné porušení procesních práv obžalovaných v rámci řízení před mimořádnými lidovými soudy může mít v podmínkách dnešního platného právního řádu praktický dopad na změnu jeho rozsudku. Jinými slovy, zda porušení procesních práv obžalovaného může být důvodem pro zrušení či změnu pravomocného rozsudku retribučního soudu v podmínkách dnešního platného právního řádu. Zkoumáním dobové, ale hlavně aktuální judikatury Nejvyššího soudu a dále Ústavního soudu ČR je bohužel nutné konstatovat, že nikoliv. Nicméně jak v průběhu 90. let, tak i později zde byly snahy, zejména potomků odsouzených pachatelů, eliminovat rozhodnutí právě s odkazem na porušení procesních práv obžalovaných v řízení před MLS.

Důvodem nemožnosti takového přezkumu je dle závěrů soudní praxe mimořádnost právního rámce retribučního soudnictví. Jediným prostředkem, jak se dnes domoci zrušení rozsudku mimořádného lidového soudu, je obnova řízení. V takovém případě je ale nutno tvrdit a prokázat skutečnosti způsobilé zvrátit napadené rozhodnutí. Současně však takové skutečnosti nemohly být známy v původně projednávané věci.

Jako nepostradatelný doplněk retribučního soudnictví jsem do své práce vložila pojednání asi o nejdůležitější osobnosti retribuční, a to nejen v rámci Československa, a to o JUDr. Bohuslavu Ečerovi. Důležitost této části spatřuji zejména v popisu utváření mezinárodního základu retribučního soudnictví, na kterém se JUDr. Ečer podílel mimo jiné jako člen Komise Spojených národů. Nezastupitelnou roli sehrál také při formulaci skutkových podstat válečných zločinů, jako bylo vedení útočné války či členství ve zločineckých organizacích.

Dovoluji si uzavřít, že ačkoliv retribuční soudnictví skončilo svoji činnost před více než sedmdesáti lety, tak stále i v současné době vzbuzuje právní, politické i společenské debaty. Dokladem toho jsou mnohá soudní rozhodnutí, kterými se v dnešní době potomci odsouzených retribučních zločinců snaží zvrátit odsuzující rozsudky těchto mimořádných poválečných soudů.

Klíčová slova:

Mimořádný lidový soud

Retribuce

Konfiskace